

**NEAUTORIZIRANI TRANSKRIPT
SUSRETA I RAZGOVORA ČLANOVA USTAVNOPRAVNE KOMISIJE
PREDSTAVNIČKOG DOMA S DR KRISTIJANOM ŠVARC ŠILINGOM
održan 21.07.2011.godine**

**PREDSJEDAVALAŠU
ŠEFIK DŽAFEROVIĆ**

Poštovane dame i gospodo, ja vas pozdravljam u ime Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, u okviru sazvane 5. sjednice Ustavnopravne komisije.

Imam čast i zadovoljstvo posebno da pozdravim naše goste danas na sjednici komisije, uvaženog doktora Kristijana Švarc Šilinga koji je bosanskohercegovačkoj javnosti dobro poznata osoba, čovjek o čijim podacima ću ja kasnije kazati nekoliko rečenica, ali uglavnom čovjek sa izuzetnim parlamentarnim iskustvom, ministarskim iskustvom, iskustvom u medijaciji, iskustvom visokog predstavnika u BiH. Ja ga pozdravljam u ime svih nas i iskazujem mu izraze dobrodošlice.

Naravno, pozdravljam takođe naše dobro poznate prijatelje, direktoricu Fondacije Konrad Adenauer u BiH, predstavništvo dakle ovde u BiH, Sabinu Wolkner i Marić Ivanu, njenu saradnicu iz fondacije i sve druge prisutne članove fondacije.

Mi ćemo dakle danas održati 5. sjednicu Ustavnopravne komisije, ali prije toga ćemo imati evo ovaj ugodan susret sa našim gostima. I odmah da kažem, da je jedna grupa članova Parlamentarne skupštine BiH u maju mjesecu ove godine, putovala na poziv Fondacije Konrad Adenauer u Saveznu Republiku Njemačku, gdje smo imali priliku da razgovaramo u samoj fondaciji na temu medijacije u procesu donošenja odluka, što je za nas bilo jedno izuzetno iskustvo. Zatim smo imali priliku da razgovaramo u Bundesratu, u Bundestagu, zatim u Uredu bundest kancelara ili saveznog kancelara, interesirali se o poznatom Berlinskom procesu, kada je u pitanju ustavna reforma u BiH, nakon toga u Ministarstvu vanjskih poslova Njemačke. Poslije toga smo putovali u organizaciji i u okviru istog putovanja u Strazbur u posjetu Evropskom sudu za ljudska prava i Vijeću Evrope i putovanje, studijsko putovanje završili u organizaciji i uz troškove i uz pomoć fondacije u Karls Rueu u njemačkom Saveznom ustavnom sudu.

U okviru tog susreta mi smo imali priliku i čast da se sastanemo i sa doktorom Kristijanom Švarc Šilingom i da razgovaramo na temu stanja u BiH i kako pomoći BiH da se ovi procesi u BiH otkoče, da BiH krene naprijed, kako uspješno voditi proces ustavnih reformi, kako upotrijebiti sve moguće metode medijacije da bi se što kvalitetnije donosile odluke u BiH, kako institucionalizirati proces ustavnih reformi u BiH, kako ga učiniti potpuno transparentnim. I, onda smo se, nakon što je formirana ova komisija u junu mjesecu ove godine, a budući da je pet članova ove komisije bilo na tom putovanju, to su gospoda, evo ja ću redom Mato Franjičević, Lazar Prodanović, ja, gospođa Aleksandra Pandurević i gospodin Denis Bećirović, dakle pet od devet članova komisije je bilo na tom putovanju. Odlučili smo se da razgovore sa tog putovanja i

dogovore koje smo imali je li, na neki način opredmetimo ovim današnjim sastankom u Parlamentarnoj skupštini BiH, gdje bismo zamolili gospodina Šilinga, da nam nešto kaže dakle, o ovim pitanjima o kojima sam ja govorio.

Komisija je o ovome na prošloj sjednici i na predprošloj sjednici, donijela jednoglasnu odluku i ovo se radi na osnovu jednoglasne odluke Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH. I u okviru, dakle toga mi ćemo danas imati priliku da čujemo gospodina Šilinga na ove teme. Mi imamo saradnju sa Fondacijom Konrad Adenauer i to je odluka komisije. Komisija će dakle institucionalizirati ili formalizirati svoju saradnju sa Fondacijom Konrad Adenauer. Ja želim da kažem da je to fondacija koja dakle, po mom mišljenju, na jedan vrlo odgovoran način prati stanje kada je u pitanju ustavna reforma u BiH. Danas ću kazati ovdje da je to fondacija koja je prva osjetila potrebu da organizira jednu konferenciju, raspravu baš ovdje u ovoj sali, nakon što je Evropski sud za ljudska prava presudio u slučaju Sejdić – Finci. Dakle Fondacija Konrad Adenauer je prva organizacija koja se toga sjetila i organizirala ovdje konferenciju. To, kao naravno i neka ranija saradnja sa tom fondacijom, su nas naveli da sa Fondacijom Konrad Adenauer dakle, ovu saradnju dovedemo na najveći mogući nivo. U okviru te saradnje, mi danas imamo čast da razgovaramo i sa doktorom Šilingom.

Ja konstatujem da je danas sjednici komisije prisutno sedam članova, je li tako, tri i četiri, sedam članova, od mogućih devet. Jedan član će se pridružiti, dakle osmi član gospodin Denis Bećirović. Ja sam sa njim razgovarao jutros telefonom. On ima obaveze koje nije mogao odložiti, ali će doći tokom ovog sastanka. I imamo jednog devetog člana, koji je zamjenik ministra u Vijeću ministara, koji neće, koji ne učestvuje u radu komisije, zbog sukoba interesa, jer on mora završiti svoj mandat u Vijeću ministara pa da onda uđe u mandat u Parlamentu. Ovo govorim da kažem, da mi zbog dvije stvari, danas imamo kvorum za rad. To je dakle jedna stvar. Druga stvar, da postoji najveći mogući interes u ovoj komisiji za razgovor sa Vama, da su praktično ovdje svi oni koji mogu da učestvuju jer će i gospodin Denis Bećirović biti prisutan ovdje.

Gospodin kristijan Švarc Šiling je kažem, daobro poznat bosanskohercegovačkoj javnosti. Ja ću samo kratko kazati da je doktor Šiling 10 godina bio član Parlamenta jedne pokrajine u Njemačkoj, da je 26 godine bio član Bundestaga, da je 10 godina bio ministar u Njemačkoj vladi, da je na mjesto ministra podnio ostavku ne slažući se sa odnosom i politikom međunarodne zajednice prema BiH, da je gospodin Šiling dugo godina u BiH ovdje učestvovao u procesima kroz formu medijacije. I on je nama kroz tu formu i kroz taj oblik zapravo najpoznatiji ovdje u BiH i da je svoj mandat na kraju u BiH okončao ulogom visokog predstavnika.

Ja ga pozdravljam u ime svih nas i ja mu dajem riječ. Nakon doktora Šilinga, svi članovi komisije će imati mogućnost da nešto kažu, da postave pitanja i na taj način ćemo danas završiti ovaj prvi dio ove sjednice, a mi ćemo kasnije nakon toga nastaviti sa našim ovim redovnim aktivnostima.

Gospodine Šiling, izvolite.

CHRISTIAN SCHWARZ-SCHILLING

Poštovani gospodine predsjedavajući, drage kolegice i kolege,

Dozvolite mi kao prvo, da vam se zahvalim za poziv da prisustvujem ovoj sjednici današnjoj. Ja sam u okviru razgovora u Berlinu i u Sarajevu sa kolegama i kolegicama iz vašeg Parlamenta, ja sam rekao da ću prihvatiti takav poziv ...(prekinuta veza) i odnosno ukoliko eventualni poziv za mene ne bude neka vrsta konflikta unutar grupe. I ja sam se nadao, ja sam se možda čak i nadao, znači ja sam očekivao da čak ta pozivnica neće se dogoditi, da neće biti moguće ostvariti je, ali evo, ona je bila moguća i ja sam danas ovdje.

I za mene je, moram reći velika čast da govorim pred ovom komisijom jer po mom shvatanju, po mom shvatanju zadataka demokratije, ja smatram da danas ovdje se nalazim u najvišoj i najznačajnijoj instituciji svake demokratije u Parlamentu i govorim sa parlamentarcima. A zapravo i Parlament ima zadatak da kontrolira vladu mada prvo morate imati vladu, da je možete kontrolirati. Naravno to je problem, problem je kada nema vlade i kada nema rpave vlade. Ali nije to tema našeg današnjeg razgovora. Zapravo parlament postoji, parlament je tu, ima svoju odgovornosti, svoje zadatke i u tom kontekstu, ja danas i razgovaram sa vama.

Znači između komisije i Fondacije Konrad Adenauer, moram reći postoji već duga suradnja i ja također već dugo, dugo godina sam u vezi sa Fondacijom Konrad Adenauer i osjećam se na neki način odgovoran prema toj fondaciji, zbog toga što se ta organizacija uvijek trudila da objektivno i neutralno ponudi svoju pomoć kako bi oni koji zaista snose odgovornost bili ustanju da obave svoje zadatke na odgovarajući način. A u to se naravno ubraja i Ustav kao jedna vrlo značajna, gotovo prastara tema Ustav dakle i ustavna reforma BiH.

Znači ja već od Dejtona se bavim ustavnim pitanjima BiH, 10 dana sam i sam bio u Dejtonu za vrijeme pregovora ali sam napustio pregovore nakon nekog vremena jer sam vidio da dejtonski dogovori su na neki način u apsolutnoj ovisnosti o odnosima moći u vremenu kada je Dejton nastajao i da prisustvo objektivnih eksperata u Dejtonu zapravo nije ni bilo potrebno iako sam sa svim delegacijama i sa predsjednikom Izetbegovićem i njegovom delegacijom i sa predsjednikom Tuđmanom i njegovom delegacijom i sa srbijanskom stranom, sa srpskom stranom sam razgovarao a imao sam i svoje lične kontakte sa svim tim predstavnicima.

E sada znači, jer to je već stara teba Ustav i ustavna reforma odnosno da kažemo drugačije, dugo vremena prisutna tema, ali ja mislim da je bitno da se o toj temi ne razgovara samo na najvišoj razini već i na nekoj srednjoj i nižoj razini, odnosno da i te razine prikupljaju i imaju informacije o toj problematici, da mogu učestvovati u diskusiji jer će svi oni imati kontakta sa rezultatima te diskusije dakle, u životu. Znači ja sam kao što vam je poznato, 10 godina radio kao međunarodni medijator u BiH. Počeo sam sa radom u Federaciji, tada na osnovu Vošingtonskog sporazuma i nakon toga i nakon Dejtona, u Federaciji znači koja je sada bila u jednoj, pod jenim novim krovom, pod krovom BiH, nastavio sam rad a kada se gospođa Plavšić pojavila kao predsjednica, meni je pružena mogućnost da radim u oblasti medijacije i u RS. Znači i tu sam upoznao aktualnog predsjednika Dodika koji je i tada igrao određenu ulogu u politici.

Ono što ja mogu ovdje predstaviti u jednoj rečenici kao najznačajniji rezultat tog mog vremena medijatora, na osnovu teških historijskih događaja za cijelu BiH u '90-tim godinama, je učenje konstruktivne strukture konflikta, kulture diskusije i odgovarajuće kulture spremnosti na

konsenzus, za mene je to jedan od najznačajnijih zadataka u ovoj zemlji. Pri čemu moram reći, odnosno vi morate znati da ni međunaroda zajednica odnosno da međunarodna zajednica vam nije baš uvijek bila dobar primjer takve kulture, to moram reći niti unutar međunarodne zajednice, niti što se tiče odnosa između BiH i međunarodne zajednice. Na osnovu toga možemo samo zaključiti da kultura konflikta je nešto što uvijek mora biti prisutno i što se uvijek mora učiti jer često se u toj oblasti prave greške, znači moguće su greške svuda i loš stil kulture konflikta je moguć svugdje. I zbog toga je naznačajniji zadatak pojedinih poslanika, pojedinih zastupnika da u skladu sa vlastitom odgovornošću i vlastitim zadacima služi svome narodu kao najviši nosilac odgovornosti u zemlji, a kada je već izabran to jedno. I drugo, kao najviša instanca, trebalo bi da mu bude vlastita savjest. Znači ovo su dva najznačajnija i najviša principa. Za poslanika nema viših principa od toga. Jedino može se reći iznad nas je nebo i Bog. Znači na zemlji među ljudima nema nikakve više instance. Znači samo Bog može imati veću instancu i može biti jači od služenja narodu i služenja vlastitoj savjesti. Eto to bi trebalo da bude princip za svakog poslanika.

Dozvolite mi, ovo bi bio prva tačka mog izlaganja, dozvolite mi da kažem nešto o drugoj tački mog izlaganja, dakle, o parlamentarnim procesima ustavne reforme u demokratijama.

Vaš predsjedavajući je s pravom napomenuo da i moju neku profesionalnu karijeru, jer ja sam pratio i pokretao cijeli niz značajnih reformu u Saveznoj Republici Njemačkoj i bio sam prisutan i pri njihovoj implementaciji. Ja sam odmah nakon što sam postao ministar za poštu i telekomunikacije u oktobru 1982.godine, znači u oktobru sam postao ministar, '82.godine u novembru sam predložio prve izmjene u budžetu za pošte i za telekomunikacije u odgovarajućim ministarstvima, postavio sam nove prioritete za tehnički razvoj. Recimo, prioriteti su bili mikro elektronika koja je doživljavala jednu veliku ekspanziju, imali smo promjene odgovarajućih kablova nekih veza, proveli smo međunarodno normiranje aparata za fax, znači tada su se tek pojavljivali fax mašine, fax aparati, fax-ovi. I, onda je došlo polako i normiranje licenci za mobilni saobraćaj, digitalna tehnika, sve su to dakle bile oblasti u kojima smo mi radili. I nakon toga trebalo je uvesti novu organizaciju kompletnog poštanskog sistema i telekomunikacije, s tim što bi ministarstvo, trebalo je dakle provesti neku vrstu reformi gdje bi ministarstvo bilo nadležno zapravo za taj saobraćaj u smislu te neke političke odgovornosti, ali trebalo je provesti reformu da pošta i telekom funkcioniraju kao obična preduzeća, kao velika preduzeća. Znači ne samo pošta i telekomunikacije, već i Poštanska banka Njemačka. Eto na to se odnosila moja reforma.

U tu svrhu sam obrazovao vladinu komisiju od stručnjaka. Trebala mi je godina dana samo da bih okupio tu komisiju sa preko 50 članova. Znači ta je bila komisija na početku sa 50 članova i godinu dana sam pokušavao reducirati tu komisiju sa 50 na 12 članova. E sad zamislite koji je to politički zadatak, reducirati komisiju sa 50 članova na 12 članova, da bi uopće bila sposobna za rad u vidu radne grupe, dakle da nije prevelik organ. Jer to je bio veliki politički problem, veliko političko pitanje. Ja sam potrošio godinu dana reducirajući broj članova komisije. Svi su počeli da psuju, da ružno govore o meni, vidi ga šta on radi, ali ja sam imao svoju viziju. Ta komisija je imala tri godine vremena da formulira preporuke u suradnji sa mnom naravno, i nakon toga 1987. godine, nakon što je '83. godine donesena odluka o osnivanju komisije, '84. godine je komisija osnovana, do '87. godine je ona radila. Dakle tri godine je

radila. I ona je zatim dala preporuke i na osnovu tih preporuka napravljeni su nacrti zakona koji su '88.godine bile predstavljeni Saveznoj vladi. Znači trajalo je godinu dana dok je zakon prošao sve instance, došao u Parlament, dok su ga ministarstva usaglasila i nakon toga je došao iz Bundestaga u Bundesrad odnosno Vijeće Njemačkih pokrajina, Savezno vijeće. To je dakle neka vrsta da kažemo drugog Doma Njemačkog Parlamenta. To je bilo u junu 1989.godine i 1. Januara 1990. Imali smo dakle, nove kompletne strukture. Znači, imali smo tri preduzeća, Pošta, Telekomunikacije, Poštanska banka, imali smo tri glavna odbora, upravna odbora i nadzorna odbora. Znači to se sve dogodilo za vrijeme mog obavljanja moje ministarske funkcije. I znači ja sam kao ministar bio prisutan i prilikom implementacije i napustio sam svoje ministarsko mjesto u momentu kada su sve ove reforme bile već dio njemačkog poštanskog sistema.

Iz tog razloga mi je, naravno poznato ono što se govori i dolje i ono što se govori i gore. Naravno da su predsjedavajući klubova zastupnika stranaka i predsjednici stranaka igrali veliku ulogu. Ali oni se moraju orijentirati ka tome što većina, stranačka većina želi kroz zaključak stranke ili većina ljudi u Parlamentu želi. I ova diskusija se mora pojaviti a ne može se desiti to na taj način kao što sam mogao to posmatrati ovdje, da predsjednici stranaka daju svoje potpise i kažu evo to mi sve želimo uraditi, bez da prije toga razgovaraju sa zastupnicima parlamenata, da vide da li je to zaista i volja parlamentaraca, jer Parlament donosi odluku a ne predsjednici stranaka.

Iz tog razloga, moramo imati proces botom ap – odozdo ka gore a ne samo top daun – odozgo ka dolje. I naravno, uz ..... to moram reći i međunarodnoj zajednici ovdje. Međutim, već sam rekao da je naravno zastupnik onda i vezan, ima obavezu ka odluci svoga kluba zastupnika. I ukoliko se ne možete, ne možete koordinirati klubove zastupnika, onda političko oblikovanje nije moguće. Znači klubovi zastupnika moraju imati prostor za oblikovanje, za rad. I ta odgovornost se može postići samo vlastitom savješću. I ako vam vlastita savjest kaže ne, čak i ako većina moje grupe ima to mišljenje, ako ja imam drugačije mišljenje zbog tog i tog razloga, onda je to vlastita savjest. U Njemačkoj je situacija takva da kada neko izađe iz svoje vlastite grupe, onda ima obavezu da predsjedavajućem te grupe kluba zastupnika u Parlamentu kaže ja iz tog i tog razloga ne mogu da se usaglasim, ne mogu glasati za odluku većine. Onda predsjedavajući kluba može pokušati da ga ubjedi i da mu kaže, dobro to je pitanje, sudbinsko pitanje ako vi ne budete glasali onda nećemo imati većinu itd. Onda je to jedan spor između savjesti i političkog racionalizma.

Ali obvezujuće je, ili predsjedavajući ne može obavezati ovu osobu da promjeni svoje mišljenje. Međutim, naravno zastupnik jeste obavezan da tu situaciju prethodno otvoreno dogovori sa predsjedavajućim, a ne da se desi kako je to često slučaj, da to rade tajno i da onda kod glasanja tek vidite da se oni nisu držali riječi, da se prije toga nisu ni dogovarali. U toj mjeri, najviša odgovornost leži na Parlamentu i zato sam vam na početku rekao da mi je čast da vam govorim ovdje jer vi nosite najvišu odgovornost i najveću odgovornost za ovu zemlju.

Takođe želim reći da u odnosu sa međunarodnom zajednicom, naravno nam je jasno da tu postoji veliki broj i ogroman deficit, međutim najveća vodilja tu treba da bude, da BiH se obliku, da BiH treba da oblikuju Bosanci i Hercegovci a ne međunarodna zajednica. Iz tog

razloga je najveća odgovornost u Parlamentu, ovdje u ovoj zemlji. Vi ste zemlja koju je priznao UN, vi imate sve institucije te vrste i iz tog razloga morate i slijediti tu odgovornost.

Ali eto, imamo međunarodnu zajednicu i međunarodna zajednica ima iz tog razloga posebnu odgovornost za BiH, zato što je putem raspada Jugoslavije '90-tih godina igrala opećajuću i najbitniju ulogu u kreiranju sudbine ove zemlje. Iz tog razloga ne možete se vi, ona se ne može ponašati kao da nema nikakvu odgovornost. Pred historijskom odgovornošću ne može pobjeći niko. Iz tog razloga međunarodna zajednica ima jasnu odgovornost da, da pomoć i podršku, kako bi se jedna zemlja ponovo uvela u normalne tokove. Naravno to se ne može odigrati na jedan način politike odozgo ka dolje. Mi smo ovdje da bismo vam rekli šta treba da radite. To se moglo raditi za vrijeme okupacija sa međunarodnim mandatima vojnog karaktera, ali jednom kada je završeno to vrijeme, pa čak i od kada imamo Dejtnosni mirovni sporazum, ne može se desiti da cjelokupna odgovornost sa državnog nivoa BiH se baca i da se prepušta međunarodnoj zajednici. Iz tog razloga zastupnici moraju da traže, da upravo prilikom pravljenja jednog ustava, sva stanovišta zastupnika BiH, moraju biti najviši mogući prioritet.

Naravno onda možete postaviti pitanje – šta je vaša uloga ovdje gospodine Švarc Šiling? Ja sam danas u mom, životnoj fazi da nisam obavezan ni prema jednoj instituciji. Ja sam njemački građanin i pokušavam da svoju ulogu u Njemačkoj odigram tako kako ja vidim svoju odgovornost u različitim tijelima i organima, ali institucionalno nemam nikakvu ovisnost o bilo kojoj ulozi koja ima odgovornost ili instituciji u Njemačkoj. Nemam, nisam ovisan o vladi, ni opoziciji i nemam odgovornost prema drugim institucijama. I to je naravno prednost mojih godina, pardon starenja. Iz tog razloga se osjećam potpuno slobodno da na osnovu moje savjesti igram jednu ulogu u BiH na osnovu iskustva koje sam stekao u BiH, ali i u Njemačkoj.

Samo sam mišljenja da moja uloga u ulozi savjetnika u smislu medijacije gdje postoji izvjesna konfliktna kultura i u smislu fasiltatora da doprinesem olakšanju rješavanja zadataka koji se dobijaju od Evrope, Briselske komisije i ostalih, dakle želim dati tu moju podršku i to je jedina mogućnost koju sada imam u mojoj današnjoj fazi. Vi se morate odlučiti kako ćete dalje u saradnji sa Fondacijom Konrad Adenauer i dalje crpiti mogućnosti moga djelovanja. To samo možete odlučiti vi i niko drugi.

Što se tiče međunarodne zajednice želim da kažem da u svakom slučaju vi ćete, vi morate dobiti od nas transparentne informacije. Mi ne treba da ovdje pravimo bilo kakve tajne sastanke, ni ne možemo, ako smo zastupnici nemamo tajnih sastanaka. Nama, mi ne moramo reći sve o čemu će se ovdje zapravo diskutirati, ne moramo reći sve da to ode u javnost, ali eto javnost će saznati. Ali javnost i međunarodna zajednica imaju pravo da budu informirani i to ne putem nekih drugih ljudi, kako bi dobili pogrešne informacije o ovim stvarima, nego i da ne dozvolimo da drugi ljudi interpretiraju ono što se ovdje govori.

Dozvolim sada da kažem nešto o zadacima ove komisije, kako ja to vidim. Svjesno se neću pozabaviti cijelim katalogom, cijelom listom vaših zadataka, ogromna je to lista da vam kažem. Evo samo da uzmemo za primjer činjenicu da ova komisija ima zadatak da preispituje ustavnost svakog zakona, samo taj zadatak ne moramo ići dalje. U Njemačkoj, znači to ispitivanje vrši Ministarstvo pravosuđa koje ima ogroman broj službenika koji rade u tom ministarstvu, sigurno 50, 60 ljudi se bave samo time. Znači, kako da ovakva jedna komisija kao

što je vaša ispuni taj zadatak, ja zaista ne znam, al ne bih o tome trenutno ni govorio, ali hoću vam samo reći da je to vrlo teško, znači taj vaš zadatak je vrlo obiman. Znači, dozvolite mi da se ja sada u svojoj priči, u svom izlaganju ograničim na paragraf 41.b. Poslovnika koji govori o inicijativi za pokretanje ustavne reforme. Znači, ja ću se ograničiti što se tiče vaših zadataka samo na paragraf 41.b. E, sada znači, prvi prioritet prvo pitanje na osnovu političke situacije jeste pitanje koji dijelovi današnjeg Ustava BiH nisu u skladu, nisu kompatibilni sa evropskim standardima? I čini mi se da je najviši prioritet koji ova komisija treba da ima implementacija sudske presude Evropskog suda za ljudska prava, dakle Evropskog suda za ljudska prava u Predmetu Finci-Sejdić. Znači već sa raznih aspekata, sa raznih strana BiH je opomenuta da je prosto neophodno implementirati, odnosno da tu vlada već određeni vakum, jer dotična presuda je vrlo jasno rekla šta ne smije biti prakticirano i šta se ne smije raditi ukoliko Ustav treba da bude sa, u, kompatibilan sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. Po mom mišljenju to bi bio najviši i najznačajniji prioritet, odnosno najbitniji i prvi zadatak ove komisije.

Drugi zadatak, odnosno druga tačka jeste sljedeće, treba utvrditi koje manjkavosti u aktuelnom Ustavu BiH, znači postoje, a u odnosu na EU i evropske standarde. Dakle, koje manjkavosti u odnosu na evropske standarde bosanski Ustav još sadrži. Predmet Finci-Sejdić bio je povod da se preispitaju izbori za članove Predsjedništva, dakle to ograničenje na tri etničke grupe koje nije prihvatljivo. Ali ova sudska presuda ima još dosta drugih zaključaka i dosta drugih tačaka, dosta drugih stvari koje se mogu shvatiti povodom za mjenjanje drugih nekih tačaka u Ustavu BiH, odnosno te tačke u presudi na neki način daju informaciju o tome u kojem pravdu da se ide sa reformom Ustava. I znači iz svega ovoga pokazuje se da postoji neophodnost današnji Ustav BiH prilagoditi tako da bude u skladu sa presudom. Stoga kao prvo moralo bi biti navedeno i pronađeno koje konkretne manjkavosti u Ustavu BiH postoje. Osim ovog prvog prioriteta koji se odnosi na Presudu Finci i Sejdić, dakle koje još manjkavosti postoje u ostatku Ustava koji nije tretiran dotičnom presudom. I znači sigurno bi bilo nakon toga neophodno ovo isto pitanje uputiti i Vladi BiH i takva jedna lista manjkavosti, lista kontradiktornosti, proturječnosti u današnjem Ustavu BiH trebalo bi da bude napravljena, načinjena i ako već sa EU i Evropskom komisijom se može razgovarati, možda dati zadatak Direkciji za evropske integracije BiH, ... da što je prije moguće napravi odgovarajuću listu za rad u BiH. Po mom mišljenju i Brisel bi trebalo da pomogne, znači ne u smislu da se sad Brisel iscrpno bavi svim tim pitanjima, pa onda znači da ne bude da se vi sad znači, bavite tim, iscrpno tim pitanjima, uradite to, to, to i to i onda Brisel kaže kad ste vi, kad počnete pregovore sa Briselom, da Brisel kaže – ah trebali ste još to i to uraditi. Znači, neophodno je da Brisel bude od početka da da neku svoju poziciju, znači da taj proces bude realan i da bude, da bude odgovarajući. To su vrlo bitni zadaci pored onog prvog prioriteta, znači pored prvog prioriteta trebalo bi što je moguće ... i ovaj drugi prioritet uzeti u razmatranje i u rad.

Sljedeća bitna tačka nije pitanje ljudskih prava već pitanje funkcionalnosti državnih institucija u BiH. Mi imamo mogućnost da jasno kažemo da postoji i veliki broj kritike i neki nisu našeg mišljenja ili imaju drugačije mišljenje, ali ja bih rekao da kada npr. povučemo usporedbu sa drugim zemljama, koliko šefova vlada, koliko ministara, koliko parlamentaraca u ovoj maloj zemlji, postoji u ovoj maloj zemlji BiH koji žele da vladaju zemljom, je li, koja nema više od 5 miliona stanovnika. I onda već pod poimanjem aspekata troškova neophodno je da dođe tu do nekog suženja, ... što se tiče, pogotovo kada o tome govorimo, govorimo o Federaciji sa njenih 10 kantona, da svaki kanton ima vlastitu vladu, parlament i td. i td. sa potpunim

funkcijama, to je također pitanje koje se mora postaviti u okviru Ustava kada se govori o funkcioniranju jedne države. Dakle, ovo pitanje razrjeđenja ili odstranjenja viška, odnosno prekomjernih institucija koje postoje u državnom ustrojstvu BiH tu se mora nešto poduzeti. I naravno u oba, to se mora desiti u oba entiteta i jedan je isuviše decentraliziran, možda je drugi entitet i previše centraliziran kada recimo se pogledaju općine, onda izvjesna samostalnost općine mora postojati u jednoj demokraciji gdje su općine zadužene za svoje budžete, da te budžete mogu dobivati iz vlastitih poreza, ali isto tako i sa viših nivoa, da mogu dobivati bilo kakve dotacije, ali moraju same odlučiti o tome, a ne da ustanove iznad njih odlučuju o tome šta će raditi općine. I to su pravi procesi odozdo ka gore i odozgo ka dolje u jednoj demokratiji.

Mislim također da ova tačka također treba imati posebnu važnost.

Kada posmatram političku situaciju u BiH onda sam mišljenja da ovdje ne može da se napravi jedan jedinstveni veliku ustav, mnogi ljudi pričaju o dejtonu dva ili sličnim stvarima. Nego jedini realističan proces u ovoj situaciji je da, kako bi smo to mogli reći, jeste proces korak po korak. Sjećam se još iz mojih sjednica medijacije, svi mi govore polako, lagano, korak po korak. Da ne radimo neke velike dizaine, neke ogromne vizije i onda je prva stvar koju imamo jeste da sjedimo za stolom gdje ljudi samo teoretski međusobno razgovaraju, jer nema bilo kakvog narednog praktičnog koraka. Iz tog razloga prvi korak bi bio, prvi prioritet kojeg crpimo iz Presude Suda za ljudska prava i uspostavljanje liste nedostataka i ostalih nekompatibilnosti između Ustava i državne strukture. Evo ja ću vam ovdje reći sasvim otvoreno i u prošlosti su postojali defonski koraci koji pod temom evropskih standarda su ovdje polemički bili diskutirani. Ako se sjetim Njemačkoj da kažemo, regulisanja policije, pa onda ni u kojem slučaju to nije tako da najbitnije sve policijske funkcije se nalaze na nivou države, nego su one raspoređene na nivou pokrajina. I takođe nije ispravno reći, to bi bili evropski standardi ili evropski standardi bi bili ti da sve mora centralizirati, to je pogrešno. I onda se objektivno mora pogledati ovu listu nedostataka šta su zaista evropski standardi i šta to nisu. Nego su to, to mora da budu vlastiti zaključci i odluke ove zemlje, to su oni. To je prva tačka.

Druga tačka je da trebamo razmisliti o tome da se naprave neke subkomisije, podkomisije koja bi pomagala, davala podršku ovoj komisiji, jer zadatak ovog, ove komisije je ili katalog zadataka ove komisije je toliko veliki da se neće moći raditi na taj način ukoliko ne budete se svi zakleli ovdje da ćete raditi dan i noć, drugačije nećete moći savladati sve te ogromne zadatke. Mislim da bi čak jedan podkomisija bila u potpunosti, da kažemo, uposlena čak na pun radno vrijeme. Ali evo ja bih to organizovao kao podkomisiju kako bi stvarna odgovornost kasnije za donošenje odluka ležala na ovoj komisiji. Tako da ništa ne izlazi iz vaših ruku i dobija vlastite, je li, noge da može pobjeći nego ostaje u nadležnosti ove komisije.

Treća stvar jeste osnivanje jednog savjetodavnog tijela pri čemu ja moram reći da i na osnovu vašeg uvoda Fondacija Konrad Adenauer treba da igra tu posebnu ulogu kako bi stručnjaci za Ustav sa međunarodne scene, dakle to bi bili stručnjaci i izvan Parlamenta sudjelovali, a i to treba da bude samo kao tijelo koje daje preporuke a nikako tijelo koje donosi odluke. Tijelo koje donosi odluke može se sastojati samo od zastupnika koji sjede u ovoj kući, ali kod ove kompleksnosti zadataka neophodno vam je da dobijete što više stručno mišljenje. I u Njemačkoj uvijek kažem, ja vrlo često u Njemačkoj kažem – da ste vi u situaciji u kakvoj se nalazi BiH također bi ste bili u jednoj situaciji da ne možete vladati sa vlastitom zemljom. Iz tog razloga vam zaista trebaju jako dobri stručnjaci. Ovo pitanje se može također ubaciti i moja

uloga u saradnji sa Fondacijom Konrad Adenauer, jer vi se morate odlučiti da li ću ja, da li će ovo biti sada jedan jednokratni potez ili ćemo imati permanentnu ulogu u ovom procesu koraka po korak ili to nećemo imati. To je samo vaše vlastito, vaša vlastita odluka iz tog razloga sam ja moj dolazak ovdje danas stavio u ovisnost sa jednoglasnom odlukom vaše komisije da budem prisutan.

Dobro eto to su bila tri koraka u procesu, to bi bila tri koraka u procesu, ali ja imam ovdje još par tačaka koje bih želio spomenuti. Kakve su pretpostavke za ovaj Parlament da zaista riješi jedno tako teško pitanje i tako težak zadatak. Evo ja postavljam pitanje pod: a) Da li zaista postoji dobra stručna služba u ovom Parlamentu, stručna, naučna služba u ovom Parlamentu koja može biti od pomoći? Da li postoji personalni resursi za ispunjavanja zadataka ove komisije, da li postoji sekretarijat komisije koji može obavljati tekući, svakodnevne poslove? Da li postoji sekretarijat u kojem rade znanstveni referenti i bave se vrlo specifičnim zadacima i istraživanjima, eventualno rešerširanjima da bi ih predočili poslanicima? Da li postoje odgovarajući naučno i politički obrazovani suradnici koje mogu pomoći svakom pojedinom poslaniku, da li poslanik ima vlastite suradnike koji mu pomažu? Da li postoji odgovarajuće pretpostavke da se organizuje nešto što bi smo mi nazvali saslušanjem, hirings ili javna diskusija ili diskusija sa ekspertima. Jer tako jedna kompleksna stvar kao što je Ustav znači ako ne želite, znači, ograničiti se na čisto političku diskusiju, već ako zaista želite korak po korak rješavati probleme, polako, onda to ne možete bez aparata koji sam ja upravo opisao.

Znači, morate mi odgovoriti na pitanje, da li imate takav jedan aparat odje ili znači ili, da li mi zajednički moramo vas sa Vladom, sa EU i sa bilo kojim drugim institucijama raditi na tome da dobijete odgovarajuće pretpostavke u Parlamentu za vaš rad, to znači mora ići paralelno sa svim ostalim procesima. Recimo da za pola godine sve te stvari budu riješene kako bi se iduće godine mogli pozabaviti sadržajnim pitanjima. Znači, ako se to ne dogodi onda skoro da ću opet morati zamoliti Fondaciju Konrad Adenauer, odnosno mogu reći Fondaciji Konrad – vi možete i dalje praviti razne vrste konferencija, seminara i td., ali zadatak bosanskih političara da sastave takav jedan ustav, evo mogu reći, mogu reći i Fondaciji Konrad Adenauer da se uprkos svim tim konferencijama taj zadatak neće riješiti ako se ne ostvare odgovarajuće pretpostavke. Evo znači, ja vama postavljam pitanje, vama iz komisije znači – Da li postoji pretpostavke za vaš rad, a ako nema koje vi, šta vi mislite koje korake treba poduzeti da bi ste vi dobili što je moguće prije odgovarajuće pretpostavke za rad? Ja naravno ne bih imao ništa protiv toga ako bi kroz ovu inicijativu i za sva druga pitanja bile ustanovljene znanstvene službe koje bi se bavile takvim nekim oblastima, znači ne samo ustavnim pitanjima. Jer naravno i poslanici koji se bave drugim pitanjima, neophodno je da imaju suradnike na koje će se moći osloniti. Jer mislim da je i neophodno da u bosanskohercegovačkom Parlamentu polako se uvode standardi evropske, evropski standardi. Da međunarodna zajednica ne bi svaki put odozgo nametala neka rješenja, jer i to nije uredu.

Dobro, ja mislim da sam sad otprilike rekao sve, otprilike što je po mom mišljenju bilo bitno, što po mom mišljenju treba biti učinjeno, započinjući od ideoloških i dakle, osnova demokratije pa sve preko institucija, institucija koje demokratski rade. A naravno u te institucije ne ubraja se samo egzekutiva i zakonodavna vlast, već i pravosudna vlast, dakle judikativa. E kako sada ove tri vlasti treba da surađuju i kako će one, kakva će biti njihova međusobna igra, da tako kažemo, i to je rezultat moguće ustavne reforme.

Znači, ovdje nije bitno, ne radi se ovdje o tome o ukidanju entiteta ili stvaranju novih entiteta, već da se na osnovu aktuelne političke situacije korak po korak približimo najidealnijoj, najoptimalnijoj konstrukciji demokratskih institucija u BiH. Znači, idealnog, idealnu konstrukciju nećemo moći ostvariti, to nećemo moći ostvariti i to nam je jasno, jer i mi u razvijenim zemljama stalno moramo praviti nove reforme, a da ih ne radimo, da ne radimo te, kad ne radimo te reforme onda dođemo u ovu katastrofalnu situaciju kao što su danas situacija sa financijama EU. Znači, ako ne predvidimo šta se može dogoditi ako neka zemlja laže, obmanjuje institucije EU, ako mi takav slučaj ne predvidimo da jedna zemlja će tako svojim ponašanjem cijelu valutu EU dovesti u problem, u moguću katastrofalnu situaciju. Znači, evo vidite i u razvijenim zemljama se to sve događa ukoliko ne pazimo. Znači, mi smo ovdje u jednom procesu, nije ovo jedno jednokratno pitanje koje treba jednom riješiti i zauvijek je gotovo. I zbog toga vi sada kao praktični političari ne trebate započeti sa najtežim pitanjima, već trebate razviti principe koji su nastali na osnovama konsenzusa, npr. BiH ne treba biti centralizirana država, ona treba biti federativan država, federalna država, ali BiH ne treba biti takođe ni država gdje samo federalne jedinice imaju državne odlike, a državna razina, dakle razina države je praktično preslaba. Eto i oko tih stvari treba naći konsenzus. Znači, ako želimo pojedinosti nekog određenog ustava, u ovom slučaju bosanskog Ustava dovesti u jednu zadovoljavajući situaciju. I mislim da onda nije dobro započeti rad sa najtežim problemima već sa onim problemima, sa onim stvarima gdje postoje da se mogu riješiti i da se može taj korak savladati, pa onda otići korak dalje.

Jer praćenje takvog pitanja, jer prateći efekat takvog jednog procesa treba da bude i stvaranje političkog povjerenja između političkih grupa. Znači, nije to nova filozofija, nije znači najznačajnija filozofija da ja ostvarim onoliko ciljeva, koliko god mogu više svojih ciljeva bilo šta bilo, već cilj bi trebalo, odnosno filozofija bi trebala da bude odgovor na pitanje gdje možemo i šta možemo zajednički pokrenuti i učiniti da mojoj zemlji bude bolje i to je zapravo početak i to bi trebalo da bude početak rada ove, jedne ovakve komisije na tako jednom bitnom pitanju. I znači ako ste radili na tim pitanjima dovoljno dugo, godinu dana, dvije godine, onda mislim da ili možda čak u idućem legislaturnom periodu, u iduće, jer sad imamo još tri godine do kraja ovog aktuelnog legislaturnog perioda, znači da se u jednom legislaturnom periodu može napraviti dovoljno koraka koji će ovu zemlju dovesti u situaciju da je funkcionalna i da je barem nekoliko koraka bliža Evropi.

I ja, evo ja se nadam da bi to trebalo biti moguće do 2013. – 2014. godine dakle, do novog legislaturnog perioda, dakle da u novi idući legislaturni period uđemo sa jednom ipak drugačijom i boljom situacijom u BiH. Ako vam ja u tom procesu mogu pomoći rado stojim na raspolaganju. Ali naravno morate vi biti suglasni, morate odobriti moj angažman i morate takođe, znači morate prihvatiti i to da je imam neke svoje vizije i svoje ideje, a ako vam to što ja govorim nije uredu ili nije prihvatljivo, jednostavno me pošaljite kući.

Ali takođe još da kažem, da nakon što se evo od 1993. godine bavim pitanjima u BiH, raznim pitanjima, da je za mene najljepši, najljepši bi razvoj bio ako bih u suradnji sa Parlamentom BiH zaista mogao dati konstruktivan doprinos za dobro i blagostanje ove zemlje. To je vaša odluka ali ja bih bio sretan ako bih vam mogao pomoći.

Eto hvala vam lijepo.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Hvala Vama, gospodine Šiling, hvala Vam na ovom jednom sveobuhvatnom izlaganju koje je praktično obuhvatilo sve najbitnije aspekte rada jednog parlamenta i njegovog radnog tijela kao što je ova komisija u procesu ustavne reforme. Ja sam Vas pažljivo pratio, vjerujem dakle i sve moje kolege, kolegice i kolege i za nas je jako značajno bilo čuti sve ove tačke o kojima ste Vi govorili, počev od same kulture dijaloga, dogovora, uloge zastupnika u procesu ustavne reforme, o zadacima ove komisije. Posebno je bilo inspirirajuće slušati Vas o mogućim sadržajima buduće ustavne reforme počev od presude Sejdić-Finci do felera u Ustavu BiH u odnosu na evropske standarde, funkcionalnosti ove države i sl., kao i o praktičnim koracima koji bi mogli da vode ka tome, ka promjeni Ustava, počev od generalnog zaključka da je korak po korak zapravo jedini mogući put modaliteta rada ove komisije kroz podgrupe, osnivanja savjetodavnog tijela i generalno pretpostavki koje Parlament inače mora imati da bi mogao da radi ovaj posao.

Dakle, ovo je bilo jedno sveobuhvatno izlaganje koje je sasvim sigurno korisno za nas. Mi imamo još nekih 45 minuta i ja ću sada zamoliti svoje kolegice i kolege da se obrate ovdje na skupu svi pojedinačno, da ako neko ima pitanja postavi pitanja, onda bih Vama dao riječ, naravno i direktorici Fondacije ukoliko želi, možda sam to trebao u početku odmah da uradim i na kraju bismo zaključili rad ovog dijela sjednice Ustavnopravne komisije.

I evo sada ja bih zamolio svoje kolege da krenemo ovako odavde ako nemate ništa protiv. Dakle da idemo ovako u smjeru obrnutom od kretanja kazaljke na satu ili ako hoćete da krenemo, evo ovako, kolega je istakao prigovor i on kaže da je uobičajeno kretanje u smjeru kretanja kazaljke na satu. Pa evo ja sam spreman da idemo i tim putem, da idemo u smjeru kretanja kazaljke na satu.

Dobro, molim vas lijepo, onda pošto ovdje imamo, ovo je već kultura dijaloga, dakle prepuštamo jedni drugima, ipak dozvolite onda da krenemo od naše uvažene kolegice da kaže šta ima. Kolegincia Aleksandra Pandurević, ona je član Ustavnopravne komisije i član je Predstavničkog doma ispred SDS-a. Izvolite.

ALEKSANDRA PANDUREVIĆ

Hvala Vam,

Mada bi ja radije da je kolega Kunić započeo pošto je on iskusniji čovjek i ovo je materija koju on mnogo bolje sigurno od mene poznaje. Zahvalila bih vam se što ste odvojili svoje vrijeme i da ovdje danas budete s nama. I sasvim sigurno iznijeli ste vrlo zanimljiva zapažanja. Ja ću biti kratka pošto vrijeme treba da imaju i ostale kolege. Drago mi je da ste iznijeli zapažanje da je ovdje proces odlučivanja iznijet iz ovog Parlamenta među stranačke lidere i da to nije dobro, da proces odlučivanja treba vratiti na institucije sistema.

Međutim ono što bih dodala jeste da je kreator takvog iznošenja procesa odlučivanja iz institucija sistema u neke neformalne grupe i kružoke bilo upravo Međunarodna zajednica, jer je na taj način lakše manipulirala političkim procesima ovdje. I ja se iskreno nadam da i

Međunarodna zajednica, ako ništa kroz krizu koju smo imali ovdje u formiranju vlasti pa i ne formiranju ovog Parlamenta a koja je opet posljedica tog što nije postojala politička volja unutar tih političkih lidera i neformalnih grupa, da je uvidjela kroz tu krizu da zaista proces odlučivanja treba vratiti u institucije sistema.

Svidjelo mi se i zadovoljna sam ovim što ste rekli a to su inače poruke koje dobijamo u posljednje vrijeme iz Brisela i Vašingtona, a to je da mi treba da uređujemo zemlju u kojoj živimo. BiH je zemlja u kojoj demokratija tek počinje da zaživljava zato što smo mi nakon komunističkog režima, nakon građanskog rata stanje protektorata, naše institucije nikada u svojoj istoriji nisu živjele u svom punom demokratskom kapacitetu i mi se u stvari sad učimo demokratiji.

I drago mi je da je Međunarodna zajednica shvatila da BiH ima budućnost samo ukoliko ona sama unutar svojih institucija donosi odluke.

Što se tiče implementacije presude Sejdić-Finci, nažalost kao i sve u ovoj zemlji i to je u proteklo vrijeme, ja mislim da se to moglo dosta davno uraditi, bilo predmet nekih političkih manipulacija, tako da smo tu imali zastoj. Međutim smatram i čini mi se iz izjava ostalih političkih partija da u ovom momentu postoji politička spremnost jer smo vidjeli da nemamo gdje i da to moramo uraditi i ja vjerujem da do kraja godine, uz samo malo političke volje, mi možemo implementirati tu presudu.

Što se tiče ostalih pitanja i manjkavosti Ustava, svaka promjena Ustava i u zemljama koje nemaju tako bolnu prošlost kao što ima naša zemlja i u kojim vladaju lakše političke okolnosti i prilike, je jedno složeno pitanje i koje vrlo često traje jako dugo. Kod nas je to, s obzirom na našu osjetljivu situaciju, dosta teško pitanje i mislim da je to pitanje inače promjena Ustava, pitanje koje koči ovu zemlju, jer kad god otvorite temu bilo kakve promjene Ustava ovdje se jave razne političke manipulacije kojim se onda zamajava javnost, dok oni realni životni problemi običnih ljudi ostaju negdje na marginama i njima se ne bavimo. Ja mislim da u ovoj zemlji mi moramo da počnemo da se bavimo nekim mnogo konkretnim životnim pitanjima građana, pri tom bavljenju pitanjima promjene Ustava koje neminovno morat ćemo uraditi jer sve zemlje su u svom procesu približavanja EU morale više puta raditi neke reforme. Ja mislim da mi nakon ove implementacije presude Sejdić-Finci, možda čak moramo staviti jedno vrijeme moratorijum na bilo kakvu promjenu Ustava i priča o promjeni Ustava, jer je to jedini način da počnemo da se bavimo zaista onim životnim problemima građana ovdje, da se počnemo da bavimo našom privredom, da se počnemo da bavimo našom ekonomijom. Jer do danas od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma do danas, ja slobodno mogu reći da se mi uopšte nismo bavili ekonomijom ove zemlje.

Što se tiče, složila bih se s Vašom ocjenom da je jedan entitet u ovoj zemlji suviše centralizovan, drugi suviše decentralizovan. Svakako je da u RS, znači u to ime mogu govoriti, potrebno je uraditi tu fiskalnu decentralizaciju i to je ono što se SDS zalaže već duži period jer opštine su te koje su servisi građana i najbliži građanima i stoga mi se zalažemo, uostalom to za fiskalnu decentralizaciju, zemlju, uostalom to je tako određeno i Evropskom poveljom o lokalnoj upravi i samoupravi.

Što se tiče suviše decentralizacije Federacije to je opet predmet nekih promjena Ustava Federacija i Vašingtonskog mirovnog sporazuma. Nažalost ja mislim, neumjesno je da se možda ja iz RS potežem to pitanje, ali je naš ogroman problem čitave ove zemlje je ogromna javna potrošnja unutar Federacije, ta ogromna nagomilana administracija. To je jedan bolan rez i potez. Ali vidim i iz izjava, čak i Američkog ambasadora, iz izjava Brisela, jeste da će Federacija morati to pitanje riješiti. Mi iz RS se tu nećemo miješati, nećemo ni otežavati. To je jedan bolan rez, jedna bolna reforma koja će, ukoliko želimo u EU, morati se riješiti unutar Federacije.

Što se tiče, gospodinu Džaferoviću bih prepustila oko ovih tehničkih detalja, naša osposobljenost ovdje u Parlamentu naših stručnih službi jer on to bolje poznaje od mene, koliko ovaj Parlament ima zaista kapaciteta, koliko ima naučnih radnika, koliko su mu snažne stručne službe. Ja mislim da baš se i ne možemo pohvaliti tim, ali gospodin Džaferović, mislim da se još mora poraditi u tom pravcu, ali gospodin Džaferović je sigurno kompetentniji od mene da o tome govori.

Toliko, hvala Vam još jednom što ste tu i hvala Vam na Vašim sugestima, tako da sigurna sam, da ćemo se preko Fondacije Konrad Adenauer i ubuduće viđati i s Vama saradivati.
Hvala vam.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Hvala lijepo.

Riječ ima gospodin Saša Magazinović. On je član ove Komisije. Predsjednik Kluba SDP-a BiH u Predstavničkom domu. I nas ima taman toliko još da govori koliko ima puta po 5 minuta do 12,00 sati, pa eto ja bih zamolio da se držimo u okviru toga, koliko nas puta po 5 minuta maksimalno. Pa izvolite gospodine Magazinović. Mislim, jednostavno moramo rasporediti, ekonomisati vremenom prije svega.

SASA MAGAZINOVIC

Hvala predsjedavajući,

Ja se pridružujem svima onima koji su Vam poželili dobrodošlicu i koji su izrazili svoju zahvalnost Vama za sve ono što ste učinili i pretpostavljam ono što ćete učiniti i u narednom periodu.

Zarad korektnosti prema Vama kao gostu, ja se neću osvrtni na diskusiju moje kolegice koju bih mogao prokomentarisati iz različitih uglova i možda ispraviti neke krive navode, ali kako bi se uklopili u ovo vrijeme koje je predsjedavajući predvidio, ja ću samo kratko podcrtati dvije teze koje smatram izuzetno važnim iz onog što ste Vi rekli i postaviti Vam jedno vrlo kratko i vrlo tehničko pitanje.

Prije svega iz Vašeg izlaganja mi je značajno ostalo napomenuti da presuda Sejdić - Finci, iako se ono tiče prije svega izbora za Predsjedništvo se ne može posmatrati izolovano i da ona po automatizmu treba biti primijenjena na sve one dijelove Ustava i našeg sistema u kojima postoji taj vid diskriminacije. Mislim da je to ispravan pristup i da je dobro kada već govorimo o otklanjanju diskriminacije, razgovarati o sistemu u cjelini a ne čekati da otklonimo

diskriminaciju u Predsjedništvu a onda da imamo novu presudu koja će se odnositi, ne znam na Parlamentu skupštinu, na izbor Doma naroda ili čak i na nižim nivoima ima jako puno primjera.

Druga stvar, koju smatram veoma značajnim pored svih onih značajnih koje ste rekli, jeste stvaranje povjerenja između političkih grupa. Neminovno je povjerenje između političkih stranaka. U jednom periodu postojalo je i bilo je na određen način dobar preduslov da se dogovor postigne, ali nažalost od pada aprilskog paketa 2006. godine kao i mnoge druge stvari, i to je krenulo niz brdo, dakle bitno je smanjeno, pa čak u nekim slučajevima i ne postoji povjerenje između političkih stranaka. U tom smislu ja imam jedno pitanje, Vaša fondacija dakle Kristijan Švarc-Šiling ... je koncem prošle godine u BiH počela sa, hajde da kažem, napravila prvi korak u projektu medijacija i ustavne promjene gdje su bili prisutni predstavnici svih relevantnih političkih partija u BiH i to na prilično visokom nivou su reprezentovane bile partije. I takav pristup, dakle pristup ustavnim promjenama bez ulaska u konkretna rješenja je, po meni, jedan od dobrih alata za stvaranje povjerenja između političkih grupa. I mene interesuje šta je sa tim projektom, da li će on biti nastavljen i na koji način?

Hvala.

ŠEFIĆ DŽAFEROVIĆ

Hvala Vam gospodine Magazinoviću.

Riječ ima sada gospodine Mate Franjičević. On je član ove Komisije, da napomenem i zamjenik predsjedavajućeg Komisije, kao i gospođa Aleksandra Pandurević, to sam zaboravio da kažem ja im se izvinjavam, član je Predstavničkog doma i dolazi ispred HDZ-a.

Gospodine Franjičeviću, izvolite.

MATO FRANJIČEVIĆ

Zahvaljujem,

Uvaženi gospodine Švarc-Šiling, veliko mi je zadovoljstvo naravno da smo opet zajedno i nadam se da će ova suradnja koja, na neki način i službeno započela danas, da će potrajati i da će se uspješno reflektirati na onaj temeljni zadatak koji je pred svima nama i koji je na neki način i razlog Vaše nazočnosti danas ovdje, a to su kvalitativne ustavne reforme u BiH.

Veoma sam zadovoljan onim što sam čuo u Vašem uvodnom izlaganju i slažem se zaista sa načinom na koji ste locirali i probleme i svoju viziju načina rješavanja istih problema. Svi smo svjesni da naprosto postoji jasan zadatak pred nama da uđemo u reforme Ustava BiH. Ako ništa drugo na to nas iz formalnih razloga obvezuje presuda Evropskog suda za ljudska prava. Međutim i više od toga, ja držim da nas na to obvezuje naša dužnost koju imamo prema građanima, prema narodima koje predstavljamo u ovom Parlamentu i u ovoj zemlji i koji itekako osjećaju postojeću ustavnu situaciju u BiH, detektnom i nedostatnom.

Po mom dubokom uvjerenju potrebno je poći od nekih principijelnih vrlo načelnih stvari koji se mogu nazvati i našom težnjom da izgradimo zemlju u skladu sa standardima EU ili u skladu sa standardima demokratskog svijeta. Nadam se da je moguće da svi mi ovdje pri tom postignemo i konsenzus oko tih temeljnih stvari i da onda polazeći od tog konsenzusa koji se tiče primjerice principa da svi trebamo biti jednaki, da svi trebamo imati jednaka prava u ovoj zemlji

i da je apsolutno potrebno izbjeći bilo kakvu diskriminaciju, bez obzira je li ta diskriminacija presuđena kao diskriminacija od strane nekog tijela tipa Evropskog suda za ljudska prava ili je ona naprosto činjenica koja je jasno ... i koju svi osjećamo.

I također, evo jedan od tih principa oko kojeg nadamo se možemo postići, koncenzus je i taj ..., identitetske predstavnike nekog kolektiviteta, mora birati sam taj kolektivitet a ne, nedopustivo je da mu ih bira netko drugi. Ukoliko krenemo od takvih načelnih stvari oko kojih možemo, nadam se, postići koncenzus, povlačim još jednom, onda bismo temeljem ovoga što ste rekli možda krećući upravo od Ustavnopravnog povjerenstva kao inicijatora uz njegovo snaženje, a koje je nužno naravno i neophodno, mogli krenuti pravim smjerom. I u tom procesu koji bi se na taj način otvorio na pravi način, da sad ne idemo u ono što je jasno, a to je da se stvar doista treba vraćati, možda ne u potpunosti, ali što više u Parlament sa ovih razina iz ovih centara moći na kojima je sada, onda bismo dakle otvarajući jedan takav proces na jedan realan i kvalitetan način stvorili pretpostavke da to možda i okončamo na najbolji mogući način.

I da neduljim, slažem se, apsolutno s Vama i mislim da ste to izuzetno dobro akceptirali da je ključna stvar u ovoj zemlji povjerenje. Ja sam neposredno nakon završetka rata bio sudionik jedne međunarodne konferencije, nazovimo to tako, u Londonu '96. godine, tema je bila od prilike "Mogućnosti pomirenja u BiH". Pomirenje je naravno uvijek praćeno i porastom povjerenja. Nažalost, od tada do danas je prošlo, koliko, 15 godina, mislim u nekim fazama je apsolutno to išlo uzlaznom linijom, međutim krajnje je zabrinjavajuće da smo sad u fazi u kojoj je to povjerenje ozbiljno narušeno i to upravo temeljem logike koja od prilike glasi, ja ću iskoristiti mogućnosti koje mi se pružaju da povučem poteze koji će ovu zemlju voditi u smjeru koji je za mene poželjan, ali sasvim sigurno nije poželjan za mog susjeda. Mislim da nas svijest o tome da takva logika vodi urušavanju povjerenja i urušavanju pomirenja u ovoj zemlji, da nas ta svijest može otrijezniti i dovesti ponovno na pozicije koje moraju biti normalne i koje trebamo izgraditi i uhvatiti što prije na pozicije da poštujemo jedni druge i da uvažavamo one interese koji su ponešto različiti od mojih, ali koji su interesi onog drugog i da respektirajući međusobno interese svakog od nas tražimo moguća rješenja kroz koncenzus s jedne strane i kroz kompromis, kao nešto što je realno potrebno i realno moguće s druge strane.

Još jednom hvala vam i nadam se da će ova suradnja potrajati, da je ovo samo početak jedne plodne suradnje.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Hvala Vam gospodine Franjičeviću.

Riječ ima gospodin Božo Ljubić. On je zamjenik predsjedavajućeg Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, član ove komisije i naravno član Predstavničkog doma i dolazi ispred HDZ-a 1990.

Gospodine Ljubiću, izvolite.

BOŽO LJUBIĆ

Gospodine Švarc-Šiling, kolegice, kolege,

Imam izuzetno zadovoljstvo i čast pozdraviti Vas ovdje u našoj sredini. Istinski smatram da je gospodin Šiling enciklopedija demokracije, političke kulture, političkog sistema i sigurno ova stajališta koja je podijelio s nama ovdje su za nas vrlo korisna.

S druge strane gospodine Šiling, kao što je sam rekao, je osoba koja nakon jedne duge političke karijere u svojoj zemlji i međunarodnoj diplomaciji i u BiH, danas je u prilici da sasvim slobodno nesputan od bilo kakvih, da tako kažem, obzira osim obzira savjesti može iznositi stajališta, jer sigurno je dragocjen sugovornik u ovim svim pitanjima. Ja ... takoreći neskromno da sam takođe ... svojih godina i profesionalnog bega(?) onda takođe izgradio jednu poziciju kada mogu u politici nastupati isključivo temeljem svoje savjesti, pa čak i ovdje reći kada se ne slažem možda sa gospodinom Šilingom, biti potpuno slobodan to izraziti.

Dakle, gospodin Šiling je ovdje skenirao situaciju u BiH i pošao je od jednog partikularnoga, ali je na kraju krajeva, na moje zadovoljstvo, završio sa onim općim, što je suštinsko.

Dakle, ako posmatramo ustavne manjkavosti u BiH ja moram reći ovdje je osnovni problem u BiH, da budem pomalo možda ironičan, mi se još uvijek nismo usuglasili oko preambule, dakle kakva država BiH treba biti, jer ne postoji još uvijek zajednička, niti ideja a kamoli vizija oko te države, da bismo onda mogli krenuti u rješavanje ovih drugih stvari. Ali se potpuno slažem s vama, i to sam Vam rekao i kada ste bili pri kraju svoga mandata visokog predstavnika, da jedini put kojim mi možemo krenuti naprijed je sistemski put. Dakle, i zato sam tada zagovarao i podržavao Vašu ideju da se osnuje institucionalno tijelo u okviru Parlamenta koje će se baviti ustavnim reformom. I da je to tada usvojeno mi bismko danas sigurno bili korak bliže. Dakle, jer bi to bio transparentan proces koji bi sve akte izložio sudu odgovornosti. Međutim, nažalost to se nije desilo.

Ono što želim reći, također što je ovdje jako bitno što ste Vi spomenuli, pitanje je dijaloga i pitanje povjerenja. Jedan je filozof rekao, dakle da od prilike dvije vrste ljudi nisu u stanju voditi dijalog, to su cinici i fanatici. Vidite dakle ovdje u BiH u zadnjih 20 godina mi smo imali aktere iz Međunarodne zajednice i domaće aktere. Cinizam je bio više karakteristika, dakle međunarodnih partnera ovdje, jer su dakle priznavali pravo jačeg iz oportunističkih razloga jer im je tako bilo lakše. A panatizam je isključivost domaćih aktera.

Drugi problem koji ovdje opterećuje, dakle dolazak do povjerenja je strah u BiH, strah od majorizacije, gubitka prava, itd., itd. I onda dolazimo do ovoga što bi mi trebali raditi kroz reformu Ustava. Naravno, pravo nacionalnih manjina, kako je presudio Evropski sud za ljudska prava, treba minjati i trebamo to uskladiti i trebamo uskladiti Ustav BiH proevropskim standardima. Ali osnovna stvar, mi moramo uskladiti Ustav i prilagoditi ga principima pravde i principima održivosti što je BiH, ja bih rekao, i važnije od ovoga, jer kršenje ljudskih prava manjina, kao što sam rekao nekidan na zasijedanju Vijeća za implementaciju mira je samo metastaza osnovnog problema, a osnovni problem je zapravo da u ovoj zemlji se krše i prava konstitutivnih naroda zavisno u kojem entitetu žive i prava svakog građanina ako se našao u sredini heteroetničke većine.

Prema tome, ja smatram da ovu presudu Suda za ljudska prava iz Strazbura temeljena na apelaciji Sejdić-Finci, treba iskoristiti kao povod za jednu reformu Ustava koja će otkloniti i sve ostale diskriminatorne odredbe i blokade u sistemu koje nas priječe da brže idemo prema EU. Ali osnovna stvar oko koje se mi moramo usuglasiti ovdje u BiH, i to ne mogu uraditi ovdje ni zastupnici niti sekretarijat Parlamenta, niti bilo koja stručna komisija, to treba dajkle biti odrađenoga konsenzusa predstavnika konstitutivnih naroda i građana, da se mi odlučimo u kakvoj zemlji mi želimo živjeti, kakvu BiH mi vidimo. I ja moram reći da se slažem s Vama u potpunosti da BiH bi trebala biti dakle federalno ustrojena, decentralizirana država, racionalnija, ali u svakom slučaju prava njenih konstitutivnih naroda moraju biti poštovana i uređena na jednak, odnosno simetričan način. Pri tome mi svi skupa ovdje u BiH moramo biti otvoreni za različita rješenja, a ne diskvalificirati bilo koji prijedlog koji je dobronamjeran, dakle vođen dobrim motivima.

Ja uvijek spominjem primjer Švicarske gdje je u jednom periodu prije nekih 25 - 30 godina, ako se ne varam, su frankofoni Švicarci se osjetili, da tako kažem nelagodno u većinskom Germanskom kantonu i ... došli do Kanton Jura. Dakle, ... Švajcarci su im u tome pomogli, dakle nisu im smetali. Dakle, Švicarska je ostala jednako stabilna i funkcionalna. Dakle, mi moramo ovdje u BiH slijediti primjere pozitivne u svijetu.

I, dakle, završavam time, u Evropi, prema mom znanju, da tako kažem, političkih sustava, postoje samo tri multietničke države istinske. To su BiH, Švicarska i Belgija. Švicarska je jedina funkcionalna, ostale dvije su disfunkcionalne. Mi moramo slijediti primjere onih funkcionalnih. I, ja mislim da u svakom slučaju mi Vas nećemo vratiti u Njemačku, Vi ste ovdje dobro došli i dragocjen sugovornik.

Hvala lijepo.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Hvala Vam lijepo.

Dakle, mi iznosimo sada vlastita stajališta, poglede. Ima štošta u diskusijama što bi trebalo replicirati ali ne vodimo raspravu danas i ja neću namjerno da opterećujem raspravu time, hoću da iznesemo šta imamo da kažem, danas je takav sastanak.

Gospodin Lazar Prodanović, on je član Predstavničkog doma. Ovo mu je drugi saziv u Predstavničkom domu i dolazi iz SNSD-a, član je ove Komisije.

Gospodine Prodanoviću izvolite.

LAZAR PRODANOVIĆ

Zadovoljstvo mi je takođe, kao i svim mojim kolegama, što gospodin Švarc Šiling je danas na ovom sastanku, ovaj put u Parlamentarnoj skupštini BiH, i na vrlo važnom sastanku Ustavnopravne komisije.

Smatram da je od posebnog značaja za jačanje kapaciteta rada ove komisije ovo što smo od Vas, već treći put, imali smo čast da čujemo i mislim da treba jačati zajedno sa ... kapacitet za rad Ustavnopravne komisije u skladu sa Poslovníkom i njenom vrlo značajnom ulogom, jedne od

najznačajnijih komisija Parlamentarne skupštine. Naravno u tom smislu reći ću da ove Vaše primjedbe smatram da treba ozbiljno razmotriti u smislu jačanja, dakle, značaja i uloge osoblja i kapaciteta osoblja koje bi bilo na usluzi za rad ove komisije. Mislim da je potrebno veći kapacitet, kako sekretarijata Komisije tako i određenih službi koje bi bile u funkciji onog što bi nam trebalo da bude trajni zadatak, dakle ispunjavanje obaveza u skladu sa pozicijom i Poslovníkom ove komisije i drugih komisija u Parlamentarnoj skupštini.

Takođe želim reći da često kod nas, obzirom na nepostojanje dovoljno navike za dijalog i komunikaciju, a da ne govorim o problemima u samoj medijaciji i različitim strahovima i rezervama koje su prisutne u BiH kao postkonfliktnom društvu, čak i ovakvi kapaciteti se u dovoljnoj mjeri ne koriste. Smatram da nam je potrebno profesionalno osoblje, da tu apsolutno ne treba da ima značaj ni politička niti etnička pripadnost u odnosu na ono koliko je važno profesionalnost tog osoblja koje bi bilo servis, dakle, članovima Komisije i Komisije u cjelini.

Slažem se da imamo prioritete zadatke u smislu implementacije presude Evropskog suda za ljudska prava, presude Sejdić-Finci. To ćemo morati uraditi. Ovaj proces koji je na različiti način započinjen ne vidi se ukupno da li je on u intenzivnoj aktivnosti ili je proces koji ima samo formalno imenovanje, evo recimo od strane Savjeta ministara ili ... Mislim da u BiH treba razmotriti mogućnost, to je pitanje političke odluke ovdje da li ćemo zajedno mi, dakle zajedno zakonodavna i izvršna vlast, raditi na implementaciji ove presude. Takođe je jako značajno, to će zavistiti normalno i od Kolegija oba doma i od volje političkih lidera, kako definisati dalji proces na reformama u BiH. Ono što smatram da smo svi saglasni, verbalno o tome, da se implementira presuda i da se usvoje amandmani koji bi otklonili diskriminirajuće odredbe u sadašnjem Ustavu BiH.

Treba još dosta vremena vidjeti na koji način bi bilo tijelo koje bi ovo radilo. Da li bi ovo radila Ustavna komisija, da li bi to bila podkomisija, to je opet pitanje političke volje i opredjeljenja. Mislim da je važno da se to radi institucionalno. Takođe smatram značaj angažovanja eksperata i potpuno sam saglasan ovo što ste rekli – ne nikako u smislu nametanja ili donošenja odluka već u smislu tome da egzaktnim prijedlozima pomognu zakonodavcima da dođu do adekvatnog rješenja.

Evo, to sam htio reći da mislim da ima prostora u smislu naše saradnje i da ćemo u ovakvim sastancima, dakle jačati povjerenje, imati veći stepen edukacije i doći do rješenja koje bi bilo prihvatljivo za BiH. Mislim da, postoji apsolutno uvjerenje da nije upitan evropski put ali ne možemo to reći samo kao jednu floskulu a ne implementirati ono što bi bilo potrebno. Takođe smatram da moramo naći neko rješenje koje bi bilo prihvatljivo za sve. Dakle, ne može sam evropski put biti priča da je ovo nefunkcionalno i nemoguće ili neodrživo i onda stvarati procese koji bi išli ka jačanju još većeg stepena nepovjerenja kao ni negiranje nečeg što bi bilo racionalno i objektivno za građane ove zemlje kao prepreku u tom smislu da ne možemo to realizovati jer bi to ugrozilo nekoga. Mislim da treba naći rješenje koje bi bilo prihvatljivo za sve i to je jedan dug proces. Dakle, eliminisanje isključivosti koje bi dalje dovodile do procesa koji slabi integrativnu moć ove zemlje a i ne doprinose nikakvom uticaju BiH kao buduće, dakle, članice EU.

Hvala vam.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Hvala Vam kolega Prodanoviću.

Sada riječ ima gospodin Petar Kunić. On je član ove Komisije, član Predstavničkog doma ispred DNS-a.

Izvolite gospodine Kuniću.

PETAR KUNIĆ

Hvala predsjedniče.

Pa, dozvolite mi da se i ja zahvalim gospodinu Švarc Šilingu što je izdvojio vrijeme da pokuša participirati, odnosno pokuša dati neke smjernice vezane za probleme u BiH, posebno sa ustavnog aspekta.

Prihvatljive su teze koje su vrlo mudro sročene ne tangirajući interesna pitanja, dakle koja su ovdje veoma usložnjena i diferencirana. Ona su došla, naravno i ranije su bila prisutna ko poznaje istoriju BiH, a naročito su potencirana u postratnom periodu, poslije tih zbivanja nažalost. I naravno, došao je taj Dejtonski sporazum, mirovni sporazum, koji je uspostavio neki balans. Dakle, neki balans je uspostavljen, ... gdje su barem u nekoj mjeri ti odnosi regulisani. Naravno, neki su zadovoljniji, neki su nezadovoljniji. Ja sam u prvi u Banja Luci držao izlaganje o Dejtonskom sporazumu na jednom skupu intelektualaca gdje su skoro napustili taj skup i rekli su – pa to je loše, to je katastrofalno. Ja sam tada rekao da nije loše. Toga se držim i danas da Dejtonski sporazum nije loš. On ima sve elemente federalnog ustava i to sam rekao na jednoj od sjednica Parlamenta, Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine. Dakle, to su rekli mnogi stručnjaci, ne samo domaći, nego i ... ,tu posebno prednjače stručnjaci iz Njemačke, koliko je meni poznato, da je to federalna država. I ona danas ima sve odlike federalne države posebno poslije niza prenosa nadležnosti sa entiteta na državu. Ranije to nije bilo. Bilo je mnogo konfederalnih elemenata.

No, šta je po meni ključno pitanje kad su promjene Ustava. Mislim da treba poći od realnog principa, dakle od realnosti unutar zemlje. Moraju se napustiti neke ideološke naslage koje se gomilaju u zadnjih 15 godina na ovim prostorima. A to uglavnom gomilaju mediji koji daju jednu nerealnu sliku, kvalifikaciju nestvarnih događaja i u prošlosti, a naravno što predstavlja neki predznak za budućnost.

Koji su to principi, naravno koje će, ja ću biti iskren pa reći, kojih će se držati RS? To je administrativna ili teritorijalna diferencijacija. Dakle, tu RS nikada neće biti spremna da razgovara, dakle o nekoj novoj podjeli. Isto tako neće nikada prihvatiti princip tzv. napuštanja rezidualne nadležnosti i princip presumpcije nadležnosti u korist entiteta, to je jedno od ključnih pitanja, i neće nikada napustiti pitanje principa isključive podjele nadležnosti. To su osnovni principi Ustava, ima ih još. Nažalost moram priznati da je Slavo Kukić, na prošloj sjednici Parlamenta, na neki način iznio dobro kad je rekao poslanici ne poznaju ... Poslanici poznaju Ustav ali neće govoriti o njihovom, o njenom stvarnom sadržaju.

I gdje treba, od čega treba poći? Naravno da ova presuda nije sporna, ... pitanje i mislim da duboko griješe oni koji kažu to je jedna opšta stvar koja će zahvatiti čitavu, pa kako je čovjek

dosadan pa to je, to je konkretna stvar i koja neće sasvim sigurno barem što se tiče RS-a ići dalje. Taj Ustav su mnogi pregledali i rekli su da je dobar. Nakon 15 godina su konstatovali da je ovom presudom stvar nije u skladu sa Evropskom konvencijom.

Koji je dalje primaran aspekt? Mislim da se ide pogrešno, pogrešnim putem. Dakle, u žiži je Ustav BiH. Pa dobro kada će doći na dnevni red Ustav Federacije? Tu se vidi da je tu gomila problema. Dakle, to je generator svih problema u BiH, tu je preko stotinu ministarstava, tu je, koliko, 11 vlada, i td., i td., da ne govorim. To su institucije koje prave ogromne troškove u BiH. Mislim da je to ta realnost ako bi htjeli da govorimo o efikasnosti države, odnosno o skupoći te države. Država ogromno skupa a najveći dio troškova spada na Federaciju. Koliko je meni poznato u Njemačkoj na Federalnu državu otpada negdje oko 12% ukupnog budžeta Njemačke. Onda vidite u kojoj mjeri je to decentralizovana država. Ja mislim da Njemačka u mnogim stvarima može biti primjer na koju, federalni Ustav Njemačke može biti primjer gdje se mogu crpsti mnoge, mnoge ideje.

Hvala.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Hvala Vam. Hvala vam svima na vašim stajalištima. Vi ste ih iznijeli, imate pravo na to, imamo zapravo svi pravo na svoje stavove, a odluka može biti samo onakva kako se donese po proceduri koja je predviđena za rad u Parlamentu.

Sada bih dao riječ našem gostu, uvaženom dr Šilingu ako ima potrebu da kaže još nekoliko rečenica. Nakon toga Sabina pa ću onda ja to zaključiti.

CHRISTIAN SCHWARZ SCHILLING

Ja samo želim da odgovorim na ovo jedno pitanje koje mi je bilo postavljeno u vezi sa podrškom u procesu ustavne reforme putem CSSP(?) projekta. ... vam reći da sam osnovao CSSP(?). I tada sam kao međunarodni medijator prvobitno radio sam, onda sam dobio neke saradnike koji su bili finansirani od strane Ministarstva vanjskih poslova. I kada sam dobio mandat kao međunarodni medijator, što je proizišlo iz Vošingtonskog sporazuma, ovu vrstu dodjele ja jednostavno, i strukturu, ja nisam mogao zadržati kada sam nakon moje medijacije ovdje dobio i preuzeo mandat visokog predstavnika. Onda sam morao ovo da osamostalim kao samostalnu instituciju i ona je postala, taj projekat je postao nevladinom, jednom nevladinom organizacijom koja je bila tada, koja je bila neovisna o meni jer bi to bio sukob interesa kada bih ja bio visoki predstavnik i predsjedavajući ove grupe medijatora. Tu se onda to odvojilo od mene, taj projekat, i ja sam tamo tzv. počasni predsjednik te organizacije i naravno da imam utjecaj putem mog članstva u Skupštini članova, nevladine organizacije koja se zove CSSP. Bio sam naravno saglasan kada su me predložili da i u BiH poduzmemo izvjesne napore u smislu ustavne reforme a da to sve podržimo putem tehnika medijacije.

CSSP danas se pretežno bavi ... Kosovu, Makedoniji, Južnoj Srbiji i ostalim državama. Znam da dvojica direktora, gospodin Dijaz(?) i gospodin Volkovic(?) da se zapravo, da oni namjeravaju da nastave pružati podršku u BiH i da su to dogovorili sa Fondacijom Konrad Adenauer i nadam se da će onda između ove dvije institucije se doći do toga da se vidi gdje

treba, gdje je dobro dati podršku CSSP-a i sigurno će to biti u ... planiranja za 2012. godinu. Ja lično tu neću igrati neku veliku ulogu jer ću ja samo povremeno, ja povremeno samo idem na te medijacije, jednom do dva puta godišnje, jer moje vrijeme i moje životno vrijeme u ovoj fazi života u kojem se ja nalazim moram nekako drugačije rasporediti. Iz tog razloga mogu da dam pozitivan odgovor da će doći do nastavka saradnje, ovog CSSP projekta u saradnji sa Fondacijom Konrad Adenauer, tamo gdje je to neophodno i gdje je to moguće uraditi.

Hvala.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

/nije uključen mikrofoni/

SABINA WOLKNER

Hvala Vam puno gospodin Džaferović. ... ako probam progovoriti i predstaviti kratko reći na vašem jeziku.

Znam da nemamo puno vremena. ... samo htjela zahvaliti se vama dragi poslanici i dragi predstavnici u Ustavnoj komisiji ovdje u Parlamentu da možemo, da može Fondacija biti danas sa vama. Za našu Fondaciju je velika čast da možete pružiti vam našu pomoć, asistenciju u ovom pitanju. Samo kratko htjela kazati je, da ja se slažem sa vama potpuno da ovaj proces odlučivanja na ustavnoj reformi ili implementaciji Finci-Sejdić treba vratiti u Parlament, treba uraditi transparentan i institucionaliziran proces. Zbog toga ja sam iz Njemačke i za mene Parlament je srce svake demokratije. Za mene parlamentaristi to su ljudi na koje ja mogu glasati u izborima i koji predstavljaju moje interese i moje želje, i uopće treba biti to tako. Na ovaj način razumjeti da Parlament je institucija koja povezuje interese građanina sa vlasti, da ima ovdje proces komunikacije i odlučivanja.

To je za mene bitno i zbog toga za mene je još jednom velika čast da možemo danas suraditi sa vama. I u ovom kontekstu sam htjela posebno zahvaliti se gospodinu Džaferoviću za inicijativu, suradnji danas na ovaj način. Mislim da bilo bi važno da kontinuiramo na bilo koji način ovu suradnju da idemo korak po korak i da ... uvijek treba takođe fokusirati na neki rezultat da bi bilo vidljivo da ovaj proces također ima neki smjer i da ne ide negdje u neki smjer gdje nema kraja, da nema rezultata. Ja mislim ... dovoljno pokušaja koji završili su na ovaj način i nije to potrebno ni BiH ni Parlamentu. Kada bi bilo moguće da mi možemo davati neku malu asistenciju da pokrenemo u ovom dobrom smjeru gdje svi se slažemo to bi bio za mene najviše što mogu ja dobiti sa našim poslom ovdje i nadam se bit će to početak ovog dobrog smjera.

Hvala vam puno još jedanput.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Hvala Vama Sabina, hvala Vama dr Šiling, hvala vam kolegice i kolege, dame i gospodo. Ja mislim da je ovo danas bio jedan dobar sastanak, jedan uspješan sastanak na kojem smo mi zapravo govorili o suštinskim stvarima u BiH.

Ono što je mene motiviralo da budem jedan od onih koji će inicirati ovu vrstu saradnje i da učestvujem u tome je spoznaja nakon jednog dana učenja o medijaciji u Fondaciji Konrad Adenauer u Berlinu. Ja sam tada, a to sam kazao i gospodinu Šilingu na sastanku za ručkom u

Berlinu, da mnoge odluke u BiH budu nedonesene, ja to posmatram u Parlamentu, zato što nema dovoljno spremnosti za dijalog, nema dovoljno spremnosti za kulturni dijalog, nema dovoljno spremnosti za razuman dijalog i jednostavno stvari se, što bi se kazalo ponekad, onako odbijaju s nokta. Nisu iscrpljene, dakle, sve mogućnosti. I zato je meni taj dan medijacije koji, mi koji smo, ja sam to tako doživio taj dan, ukazao na jedan prostor koji je neiskorišten u BiH.

Mi danas u BiH zapravo imamo trenutno stanje kada nažalost nema onog dijaloga koji bi trebao da postoji, počev od, evo ja ću sada potpuno otvoreno govoriti, dakle, počev od uspostave vlasti pa do svih onih pitanja koji znače kandidatski status, čije rješavanje znači kandidatski status BiH za EU. Vi znate koja su to pitanja. Jedno od tih pitanja smo danas, evo ovdje na ovoj komisiji, kao odgovornom tijelu, otvorili i ja mislim da to može biti samo korisno za ovu zemlju i za sve nas koji živimo u ovoj zemlji.

Ja namjerno danas nisam iznosio svoja politička stajališta, onda su, dakle, potpuno poznata, nisam htio ni da repliciramo neka slobodno svako iznese šta ima ovdje. Odluke ćemo, odluke ćemo...

_____ (?)
/nije uključen mikrofon/

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

pa naravno, to je potpuno, dakle, potpuno slobodno neka se iznese, odluke će biti onakve kakve budemo mogli donijeti u proceduri kako se donosi, po kojoj se donose odluke u Parlamentarnoj skupštini BiH.

Ono što bih ja mogao danas kao zaključak da izvedem, sa ovog sastanka, je da konstatujemo da smo mi kao komisija već uspostavili saradnju sa Fondacijom Konrad Adenauer i da tu, kada smo mi kao komisija u pitanju, nema nikakve dileme. Mi svoju saradnju sa Fondacijom nastavljamo i o sadržaju, elementima te saradnje mi ćemo govoriti na nekom od ovih narednih sastanaka i o učešću dr Šilinga. U toj saradnji svakako ćemo mi, kao što je i on sam kazao, donijeti ovdje odluku ali to će, sasvim je izvjesno, biti u okviru saradnje sa Fondacijom Konrad Adenauer. Koji su to oblici, koraci, o tome moramo sjesti, razgovarati svi u ovom trenutku kada budemo sami sa sobom pa ćemo donijeti odluku.

Na ovaj način ja zaključujem ovaj današnji sastanak. Zahvaljujem se svima koji su bili ovdje prisutni, posebno našim gostima dr Šilingu i predstavnicima Fondacije Konrad Adenauer.